

Філософські науки

УДК 37.013.73

Гинда Оксана Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
старший викладач кафедри гуманітарних наук
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

Гинда Оксана Николаевна

*кандидат экономических наук, доцент,
старший преподаватель кафедры гуманитарных наук
Национальная академия сухопутных войск
имени гетмана Петра Сагайдачного*

Ginda Oksana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer of the Department of Humanities
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

Голик Микола Михайлович

*кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних наук
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

Голик Николай Михайлович

*кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных наук
Национальная академия сухопутных войск
имени гетмана Петра Сагайдачного*

Golik Mykola

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of Humanities
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

**ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСВІТИ У
ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ
ФИЛОСОФСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ
ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ
PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF THE POSSIBILITIES OF
EDUCATION IN THE FORMATION OF PERSONALITY**

Анотація. Проведено аналіз людини, яка має розуміння суті взаємозв'язків особистості і суспільства. Охарактеризовано філософське осмислення освіти.

Ключові слова: особистість, емпатія, інтерактивність, криза культури, маргінал, індивідуальність, індивід, соціальна філософія.

Аннотация. Проведен анализ человека, который имеет понимание сути взаимосвязей личности и общества. Охарактеризованы философское осмысление образования.

Ключевые слова: личность, эмпатия, интерактивность, кризис культуры, маргинал, индивидуальность, индивид, социальная философия.

Summary. An analysis of a person who has an understanding of the essence of the relationship between the individual and society. The philosophical comprehension of education is characterized.

Key words: personality, empathy, interactivity, crisis of culture, marginal, individuality, individual, social philosophy.

Розуміння особистості – одна з найважливіших тем дослідження у сучасній філософії. Неможливо аналізувати філософське осмислення усіх життєвих процесів людини, не дослідивши процеси, функціонування і розвиток соціальних систем, не звертаючись до дослідження сутності особистості як суб'єкта соціальної поведінки та суспільних відносин, не

вивчаючи потреб, інтересів, духовного світу особистості, не аналізуючи складних й різнобічних її зв'язків з соціальним мікро- і макросередовищем.

Філософія особистості реалізує особливий понятійний світ на основі раціональних та емоційно-чуттєвих складових. Вона є однією з найдавніших форм раціоналізації людського знання, філософію цікавить особистість як суб'єкт пізнання і творчості.

Феномен освіти, виступає основою інтелектуального, духовного, соціального й економічного розвитку суспільства і держави. Якість освіти – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку від якого залежить, з якими знаннями, світоглядом і громадянськими принципами увійде до інформаційного суспільства молоде покоління. Основними завданнями, які стоять перед сучасною освітою України є оновлення змісту освіти, зміна психології учасників освітньо-виховного процесу, фундаментальна підготовка кадрів для багатогранних сфер життєдіяльності, забезпечення якості та життєспроможності освіти у полікультурному контексті, створення сучасної філософії освіти та законодавчо-нормативної бази. Філософія освіти повинна забезпечити гуманний контекст, який сприятиме діалогу культур. Отже, освіта повинна мати загальний характер і бути тісно пов'язаною зі світовою культурою.

У ХХ столітті розвинуті суспільства набувають вдосконалення простору освіти кожної особистості приймаючи парадигму неперервної освіти, тим самим залучають кожну людину бути учасником реалізації конкретних завдань неперервної освіти. Тому цілком зрозуміло за рахунок чого, зростає потреба у виваженому й всебічному аналізі напрацьованого досвіду, до аналізу прогресивних ідей, позитивних і негативних тенденцій

з урахуванням нових суспільних вимог, потреб у різних сферах життєдіяльності, у нашому випадку – в освіті. За Плутархом, “освіта – єдине, що божественне і безсмертне в нас” [6, с.351 – 388]. Доки це буде притаманне освіті, доти й людство підніматиметься на нові щаблі розвитку науки, економіки, культури. Ігнорування цієї, здавалось би, дуже простої сентенції може негативно позначитися на долі прийдешнього покоління й, відповідно, на майбутньому держави [5, с.353].

Система освіти набуває усвідомленого змісту як сфера буття й формування людини. Сьогодні освіта повинна базуватися на основі майбутнього сучасного соціокультурного середовища. А її завданням є формування особистості, яка повинна навчитись виживати в умовах соціокультурної невизначеності. Саме тому важливим завданням виступають не самі знання, а їх творче подання в новій конфігурації, з новими акцентами й цілями. Для забезпечення процвітання особистості в умовах сьогодення, освіта повинна набувати творчий характер її становлення. Кінцевою метою освіти виступає само актуалізація, формування цілісної особистості, яка виступає тлом життя й розвитку людини.

Метою та завданням даної статті є характеристика особливостей впливу освіти та культури на формування особистості в контексті сучасних реалій глобалізації в умовах сучасного суспільного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких висвітлено вплив глобалізаційних процесів на розвиток освіти, а саме знайшло відображення в працях Л. С. Гур’євої, В. Г. Кременя, М. З. Згуровського, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєвої та ін., а також дослідження філософії освіти відображено у працях В. П. Андрущенка, Б. С. Гершунського, П. Грютингса, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, В. О. Кудіна, М. В. Кузьміна, Ф. Г. Кумбса, В. С. Лутая, А. Ж. Марковича, М. І. Михальченка.

Аналізуючи вище сказане, варто згадати Джона Солтіса (Soltic), який припускає, що «філософія освіти – це філософськи дисципліновані методи мислення, корпус доведених технік аналізу, аналізу аргументації й теоретичної побудови для вирішення проблем освіти» [7, с. 21]. Він розглядає філософію освіти як окрему філософську дисципліну, яка здатна зорієнтувати та впливати на конкретну людину як на сформований ідеальний образ.

Розглядаючи мислення з точки зору філософсько-освітнього погляду можна зрозуміти, що це становить ідеальну систему знань, яка створюється вченими, філософами, культурологами, які надають міркуванню характерні характеристики, зокрема як передумови, так й механізми отримання знань, їх зміну й розвиток, як фактори, що зумовлюють всі ці процеси, показують необхідність засвоєння правил логіки, нормативних методів навчання. З точки зору М. Ліпмана, «навчання навичкам мислення – це дещо зовсім інше, ніж звичайне одержання академічних знань і вирішення конкретних задач. Коли головною метою освіти визнається розвиток мислення дитини, оволодіння вміннями вирішувати специфічні завдання набуває вторинного характеру; зберігаючи свою цінність, воно більше не є центральним моментом навчання. ...Діти, яким властиве мистецтво мисленнєвої рефлексії, як правило, здатні знайти потрібне знання, оволодіти й працювати з ним; зворотній порядок не завжди призводить до хороших результатів. Діти, які багато знають, набагато частіше не в змозі рефлексувати, некритичні й не вміють досліджувати» [2, с. 124].

Одним із факторів розвитку мислення в процесі навчання є його професійна орієнтованість. Саме тому Дж. Дьюї вказував, що в ліберальній і демократичній освіті сьогодні не варто було б відокремлювати професійне навчання, а саме в соціальному, моральному й науковому контекстах, у яких зобов'язані перебувати професії й покликання.

«Проявивши цілковиту рішучість зробити освіту такою, якою вона здатна бути, ми могли б здобути і довіру, і мудрість, яка виправдовує її» [8, с. 239].

В XVII в. Рене Декарт вважав, що будь-який роздум варто починати із сумнівів. Людина не має сумнівів у своєму мисленні, тому воно виступає як гарантія існування. На основі таких думок, Рене Декарт сформулював відоме положення: "Cogito ergo sum" - "Думаю, отже, існую" [3]. «Мене переконує єдино ясне уявлення, що для мислення треба існувати, я зробив висновок, що можна взяти за загальне правило таке: все, що уявляється нами цілком ясно і чітко, є істинним. Однак деякі труднощі полягають у правильному розрізненні того, що саме ми здатні уявляти собі цілком чітко» [2, с. 269].

Сучасний світ розвитку суспільства перебуває у кризі, тому виникає потреба, в обґрунтуванні актуальності гуманістично-культуротворчого потенціалу філософії освіти в сучасному соціокультурному просторі, також виникає потреба в аналізі залежності філософії освіти й виховання в теоретичній реконструкції форм і способів спілкування поколінь, а також в філософсько-психолого-педагогічних підходах до формування світогляду особистості нового типу (практичного, планетарно-космічного). Отже, гуманістично-культуротворчий напрям філософії освіти в сучасному середовищі визначає її потенційні можливості за допомогою яких виникає можливість вирішувати важливі завдання задля виживання людства, в свою чергу забезпечуючи новому поколінню соціалізацію в умовах інформаційного суспільства. Також виникає потреба у реформуванні вищої освітньої системи України, основною вимогою є становлення творчо-гуманітарної особистості майбутнього фахівця як цілісного суб'єкта культури [1, с. 5].

Інстинктивно можна співвіднести поняття "філософія" з поняттям "культура", в її основу входять *знання*, які накопичені багатьма

поколіннями, а також *цінності*, що визначають потреби та інтереси людей. Термін "культура" латинського походження та має 180 визначень, дослівно воно означає "обробіток", "виховання", "освіта", "шанування". Культура дуже широке поняття, ніж філософія, релігія, наука, мистецтво, міфологія, політика і т.п. Культура проявляється в різних матеріальних і духовних продуктах, тобто в речах, книгах, картинах, нормах і правилах, що дотримуються люди. Однак культура - це не лише результат діяльності, а й сама діяльність. По-перше, кожна людина живе тими традиціями, які створили попередні покоління. По-друге, будь-хто може реалізовувати нові культурні цінності, займатися творчістю, тим самим вносити зміни в культуру. Як висновок, ця особливість людини розуміти й відчувати творчість відрізняє людину від тварин.

Висновок. Екзистенціально-світоглядні питання, які виникають і вирішуються в контексті основної аргументації знання, з якого випливає розуміння та пізнання усіх життєвих процесів людини. Мислення саме себе фіксує та виражає думку того хто мислить. Тому важливим аргументом екзистенціальної інтерпретації розуміння існування людини як істоти, безсмертної духом. Водночас мислення служить та аргументує на користь існування вищої істоти, що стоїть не тільки понад людськими тілом і душею, але й певним чином і над її духом, втілюючи в тринітарності божественної сутності Святість Духу, відмінного від духу людського. Для здійснення акту мислення треба існувати, але існувати як духовна істота. З такої інтерпретації зрозуміло, що не вся розумова діяльність дає результати та не може вважатись власно мисленням, з чого випливає, що не все творіння Боже може надіятись на вічне існування, гідне людини. Той, хто використовує мислення як операційне знаряддя діяльності, що приводить до досягнення результатів, не може називатись розумною істотою, яка мислить, бо під сумнів ставиться факт його існування. Проблема філософії освіти визначається її специфікою, а відтак,

для того, щоб дослідити її зміст потрібно провести дослідження різних систем та підсистем освіти та їх взаємодії, порівняння і визначення місця різних її елементів, а також дослідження історії її розвитку в різних суспільствах та культурах, різні варіанти впливу та взаємопроникнення, наукове прогнозування розвитку освіти.

Література

1. Берегова Г. Пошуки нових філософсько-освітніх парадигм у контексті освітньої кризи / Г. Берегова // *Культура і сучасність*. № 2. 2013. С. 5–7.
2. Декарт Р. Рассуждение о методе / Р. Декарт. Сочинения в 2-х тт. Т. М.: Мысль, 1989. 654 с. С. 250–296.
3. Декарт Р. Страсти души / Р. Декарт. Сочинения в 2-х тт. Т. 1. М.: Мысль, 1989 С. 481–572.
4. Липман М. Становление мыслительных навыков с помощью философии для детей. *Философия для детей*. М.: ИФРАН, 1996. С. 113–146.
5. Ничкало Н. Г. Проблеми формування сучасного виробничого персоналу в Україні: стратегія і перспективи наукових пошуків. *Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України // Академія педагогічних наук України*. Частина 2. Харків: “ОВС”, 2002. С. 111.
6. Плутарх. Алкивиад. Избранные жизнеописания: В 2 т. Т. 1.: Пер. с древнегр. / Сост., вступ. ст., прим. М. Томашевской. М.: Правда, 1986. С. 351, 388.
7. Soltic F. Jonas An introduce to the analysis of educational concepts, Reading, Mass, Addison-Wesley Pub. Co. 1978. P. 21.
8. Dyui, Dzh. Rekonstruktsiya v filosofii. Problemyi cheloveka. Moskva : Respublika [in Russian]. 2003.